

Spolek přátel ETF Association of Friends of the PTF

Černá 9, P.O. Box 529, CZ – 11555 Praha 1
Tel.: (420-2) 21988-211 FAX: (420-2) 21988-215
e-mail: spolek@etf.cuni.cz

Ježíšův příběh a jeho výzva podle Jakuba Trojana

Ivana Noble

Setkání členů Sdružení absolventů ETF UK, listopad 2006

Jakub Trojan sám zdůraznil ve své přednášce, jeho kniha *Ježíšův příběh – výzva pro nás* (Oikoumené, Praha, 2005) se soustředí na jedno téma: „proč má být smrt, ukřižování, tím ústředním bodem spásy, když spásné dění, t.j. osvobození člověka ze svíravých pout nejrůznějšího druhu je charakteristickým rysem Ježíšovy činnosti v celém pásmu jeho pozemského života?“ (20-21) Ve svém krátkém koreferátu se soustředím na Trojanovu snahu o celistvé vidění Ježíšova příběhu. Trojanův protest proti vytrhování Ježíšovy smrti z jeho života pak, jak si ukážeme, souvisí s jeho voláním po mobilizaci duchovních sil, s touhou po takovém „pojetí Evangelia, které by se stalo živoucí silou údů sborů, obcí a farností a vyzářovalo z nich do všech oblastí společenského života“ (14). Z časových důvodů se nebudu věnovat jeho interpretaci jiných autorů, k nimž se hojně odkazuje, ani jeho pojetí Ducha svatého, ale pouze jeho vlastní interpretaci Ježíšova příběhu a zejména problému, proč je v teologii a v církevní praxi tolik vyvýšena Ježíšova smrt, na úkor všech ostatních důrazů.

Trojan říká, že Ježíšova smrt je významově přetížena, pokud se izoluje od jeho života:

Chybí pak „jeho Kázání na hoře, představující jakési programové prohlášení o ‘hojnější spravedlnosti’, kterou Ježíš odvodil z hlubokého pochopení židovského Zákona“, nedozvídáme se mnoho o jeho „vztahu k Bohu, kterého nazýval Otcem“ (13); zmizí i „rozsáhlá pásma narácí, podobenství, jednotlivých slov, gest, setkání ...“ (314)

Ano, tato snaha je velmi sympatická, ale je Trojanovo podání „celku Ježíšova života“ opravdu celé?

Kde je místo pro Janův Prolog o pre-existujícím Logu, tolik důležitý pro christologii koncilů, která nevytrhovala Ježíšovu smrt ze souvislostí, ale zdůrazňovala celek, ke kterému patřila i pre-existence i inkarnace? A kde jsou první kapitoly Matouše a Lukáše?

Hlásí se Jakub Trojan k pokračování v liberální teologii z konce 19. a počátku 20. století, „pro niž je Ježíš učitelem mravnosti a duchovního života“? Kde „zvěstuje království Boží, v němž je na prvním místě láska a sbratření všech lidí“? (314)

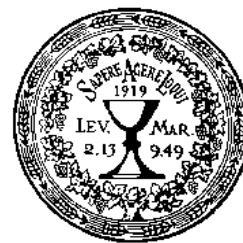
Proti tomu by ovšem stála skutečnost, že jeho důrazu na „celého Krista“ (308) naopak některé věci nechybí. Ježíšův příběh „se odvíjí od jeho vystoupení až po smrt, pokračuje ve Vzkříšení a velkým obloukem se klene až k jeho druhému příchodu.“ (308)

Přesto chybějící počátek tohoto dějství vede k otázce, zda je Ježíšův příběh příběhem člověka hodného následování – nebo je zde zachována jednota božství a lidství?

Spolek přátel ETF Association of Friends of the PTF

Černá 9, P.O. Box 529, CZ – 11555 Praha 1
Tel.: (420-2) 21988-211 FAX: (420-2) 21988-215
e-mail: spolek@etf.cuni.cz

Trojan sice uznává význam tradice (bez učitelského úřadu), která je ve vzájemné intenzivní komunikaci s Písmem (viz 314), ale zároveň píše: „Pouze bezprecedentním existenciálním rozhodováním jak mu rozumí víra, se stáváme svědky toho, co Bůh chce a co platí.“ (313)

Nebo snad podobně jako pravoslavný teolog Dumitru Staniloae, který významným způsobem ovlivnil Moltmanna, chce Trojan doplnit Atanášův důraz na to, že se Logos stal člověkem, aby se člověk mohl najít cestu zpátky k jednotě s Bohem o to, že „se stal člověkem, abychom se i my mohli stát lidmi“¹ ?

Zde bych chtěla zmínit dva momenty, které Trojanova kniha zachycuje velmi zajímavým způsobem: kritiku centrality hříchu a kritiku satisfakční teorie.

Podobně jako vydělení Ježíšovy smrti z celku jeho příběhu Trojan kritizuje výsadní postavení kategorie hříchu v křesťanské teologii. Dnešní lidé (včetně křesťanů), podle něj, přestali rozumět mravnímu a duchovnímu poli, v němž byla zasazena řeč o hříchu, vině, odpuštění a smíření (viz 325). Ale to neznamená, že by Trojan přestoupil na stranu „antropologického optimismu“ (328) liberální teologie. Místo toho hledá, jak říci, že nestačí spolehnout se na člověka (viz 329). Trojan spojuje potřebu vysvobození a nárok na smíření, který trvá, s desakralizací. Jako podporu cituje Bonhoefferovo *unum necessarium*: „vědět že žijeme z Boha *etsi Deus non daretur* – jako by Boha nebylo.“ (335)

Z tohoto pohledu se pak dostává k výkladu Ježíšových pašijí, který uvádí: „Z pašijového příběhu je třeba Boha vynechat. Neúčastní se komplotu proti svému nejvěrnějšímu svědkovi.“ (342). Je významné, že Trojan neřekne proti svému Synu, a že je Bůh v pašijovém příběhu nepřítomen. „Nejde tedy o podrobně vypracovaný plán, o jakési předem zamýšlené zřetězení událostí, v nichž je každý článek přesně stanoven. Nic nelze předjímat, teprve následně lze konstatovat jakousi cestu, po které šli ‘jakoby’ z nutnosti aktéři všech událostí. Vskutku víra, nikoli osud.“ (343)

Trojan se staví proti předzvěděni či naplánování Ježíšova utrpení i proti zástupnosti jeho oběti. Otázkou zůstává, zda mu po právu vadí především satisfakční teorie, která se zástupností Ježíšovy smrti od dob Anselmových následovníků bývala spojována, či zda zcela rozpojuje spásu a oběť, nebo přesněji, zda také oběť desakralizuje.

V jakém smyslu jsou pak pašije spásným děním?

I když přijmeme Trojanův opakovaný důraz že se pašije nedají izolovat, i když přijmeme jeho polemiku s tím, že by se snad Bůh stavěl na stranu těch, kdo Ježíše ukřižovali, že využívá jejich služeb, tato otázka nemizí.

¹ Kallistos Ware, “Foreword”, in Dumitru Staniloae, *The Experience of God: Orthodox Dogmatic Theology I, Revelation and Knowledge of the Triune God*, Holy Cross, Brookline, 1998, , xii.

Spolek přátel ETF Association of Friends of the PTF

Černá 9, P.O. Box 529, CZ – 11555 Praha 1
Tel.: (420-2) 21988-211 FAX: (420-2) 21988-215
e-mail: spolek@etf.cuni.cz

Je třeba Boha vynechat – nebo, jak říká Girard,² v pašijovém příběhu vidíme, zvěstujeme a slavíme skutečnost, že se Bůh staví se na stranu oběti, že láme obětní mechanismus a ruší možnost dojít smíření na úkor někoho dalšího? Této snaze by nahrávala již dřívější Trojanova moltmannovská zmínka o přetlumočení biblické zvěsti „z pohledu přicházející Boží budoucnosti“ (308).

Jeho pojetí desakralizace je ovšem problematické, pokud chce desakralizovat vše a nejen násilí různého typu, které na náboženství často parazituje. Znamená to, že Trojan zastává dělení skutečnosti na sakrální a profánní? A že pak místo přetížení „sakrálna“ přetěžuje opačný pól? Nebo chce říci, že toto rozdělení je anachronické? Že je překonané – a to již v ranné patristice, kdy Justin Martyr píše, že „pro Boha nic není sekulární“, neboť on všechno stvořil. A ukazuje, že vztah k víře předpokládá vztah ke všemu ostatnímu, kde můžeme najít zlomek pravdy?³

Od přetlumočení biblické zvěsti „z pohledu přicházející Boží budoucnosti“ (308) se ovšem Trojan opět dostává k problematické redukce pre-existence Logu na „metafyzické představy“, které musíme „nově interpretovat“ (308), spolu s pojetím „Trojice jako komunity tří subjektů, které v dramatu spásy vystupují v různých rolích, jejichž komunikace je zvláště intenzivní v minulosti, ale dnes jakoby vyhasínající a frekventní už jen v liturgických úkonech církví.“ (308)

Na malém prostoru zde, podle mého názoru, tu máme hned několik problémů:

- Blíže nekvalifikované užití výrazu „metafyzika“ – s jehož aplikací na preexistenci Logu by nesouhlasila velká část pravoslavných teologů 20. století (Schmemmann, Meyendorff, Staniloae)
- Trojiční teologii, která připisuje jednotlivým osobám povahu „subjektu“ a když hovoří o jejich rolích, nezmíní zároveň skutečnost, že tam, kde jedná jedna osoba, jedná vždy celá Boží Trojice
- Podcenění „liturgických úkonů církví“ jako zdroje životodárné Ježíšovy paměti – která v moci Ducha v církvi pokračuje a vede křesťany k tomu, aby vycházeli z chrámu do všech oblastí společenského života a nesli a žili tam osvobodivou moc evangelia

Se zmíněnými otázkami a výhradami ovšem zůstává platná Trojanova výzva neizolovat Ježíšovu smrt od jeho života – a rozloučit se se zbytky satisfakční teorie, která deformuje křesťanské chápání spásy.

² Viz René Girard, *Obětní beránek*. Lidové noviny, Praha, 1997.

³ Pro výraz „sekulární“ řečtina používá *exóthen*, což se dá přeložit také jako bez nebo vně Boha, a pak lze text přeložit jako „nic není vně/bez Boha“ nebo „pro Boha není žádné vně“. JUSTIN, *De resurrectione* V.